

Studies in Medieval and Renaissance History, vol. XI (Old Series,
vol. XXI)

Walter Prevenier

Citer ce document / Cite this document :

Prevenier Walter. *Studies in Medieval and Renaissance History*, vol. XI (Old Series, vol. XXI). In: *Revue belge de philologie et d'histoire*, tome 72, fasc. 4, 1994. Histoire medievale, moderne et contemporaine - Middeleeuwse, moderne en hedendaagse geschiedenis. pp. 938-939;

https://www.persee.fr/doc/rbph_0035-0818_1994_num_72_4_6111_t1_0938_0000_2

Fichier pdf généré le 16/04/2018

(travaux présentés p. 10-12), en vue d'établir une classification et une clarification des noms de lieux qui, en Pologne, Bohême et Hongrie, dérivent d'activités d'administration ou d'économie proprement médiévales. Comme il s'en explique dans son introduction, l'auteur note que la portée de ce genre d'entreprise n'est plus aussi ambitieuse que jadis: on avait cru pouvoir tirer une interprétation juridique et économique du matériel toponymique, déduire à partir de «Dienststellungen» un «Dienstorganisation» et précipiter ainsi la population rurale dans la servitude. La prudence est de règle aujourd'hui: on ignore d'une part les formes médiévales des toponymes relevés, d'autre part la date de formation des toponymes. Un savant aussi rigoureux que W. Schlesinger avait montré depuis longtemps combien il était illusoire de vouloir tirer des enseignements précis de la seule toponymie. L'intérêt de ce glossaire tient au fait que son auteur l'a conçu comme un répertoire d'activités ayant laissé une trace dans les noms de lieux, et que ces traces sont constamment reliées aux sources écrites auxquelles ils peuvent renvoyer. Les toponymes sont répartis en sept grandes catégories, divisées elles-mêmes en sous-groupes: services de cour, services concernant les forêts et la chasse, soins des troupeaux de moutons, artisanat (travail du métal, du bois, du cuir, tissage...), production des aliments, mines, service militaire et circulation. Le glossaire donne les noms slaves et hongrois relatifs à une activité déterminée, et éventuellement son nom latin fourni par les sources écrites, les cadres de la classification restant bien sûr énoncés en allemand. Il est complété d'abord par un listing indiquant la fréquence d'utilisation du toponyme dans les trois états retenus par l'enquête à trois époques différentes, celle des Piast, celle des Przemyslides et celle des Arpades, avec signalisation d'«echter Appellativa» dans les sources; puis par une série de diagrammes qui font apparaître les parts de chacune des activités dans un secteur linguistique déterminé, slave ou hongrois. Une bibliographie des ouvrages utilisés clôt l'ensemble.

Il s'agit donc d'un instrument de travail très soigné, à l'usage d'historiens et de linguistes intéressés par l'histoire du Moyen Âge dans les pays de l'Europe de l'Est. Certes, on peut se demander si la chronologie est toujours fiable, si la classification est toujours opérante, si «Frühmittelalter» convient pour désigner une période qui s'étend du XIe au XIVe siècle; on peut regretter que les sources n'aient pas été distinguées des travaux dans la bibliographie. Ce sont là des défauts mineurs. Peut-être le résultat le plus intéressant de ce travail est-il de faire apparaître «matériellement» à quel point la Pologne, la Bohême et la Hongrie sont européennes au Moyen Âge, à quel point donc il est naturel qu'elles le redeviennent aujourd'hui. – Elisabeth MAGNOU-NORTIER.

Studies in Medieval and Renaissance History, vol. XI (Old Series, vol. XXI), ed. J.A.S. EVANS and R.W. UNGER. New York, AMS Press, 1989; één deel in-8°, 184 p. – Zoals alle vorige nummers is ook dit deel uit de reeks van dit Amerikaans (lees V.S.-Canada) tijdschrift een bundeling van een aantal volstrekt erudiete artikels die inhoudelijk en thematisch niet de minste samenhang vertonen, behalve dan dat ze betrekking hebben op een tijdvak dat zich uitstrekt van de vroege middeleeuwen tot en met de 16de eeuw. De recensent moet dus volstaan een kort idee te geven van de inhoud.

In een eerste bijdrage toont Th.J. Rivers aan dat de notie *alodis* in de merovingische periode helemaal niet evolueerde, zoals O. von Gierke dacht, van de betekenis persoonlijk-roerende goederen, via een gemengde overgangsfase, naar die van onroerende goederen. Een nieuwe kritische lektuur van de voorhanden wetteksten en formulierboeken bewijst dat *alodis* van de oudste, 6de eeuwse, Salische wetgeving af gelijk stond aan grond, en dat er ook steeds een connotatie was van „volkomen vrij en exclusief bezitten”. Omwille van

dit laatste kenmerk werd de term in de Karolingische tijd steeds zeldzamer en anachronistisch, vermits de notie onverzoenbaar was met de feodale visie op bezit, waarbij bezitten bijna steeds gemengd en partieel is. „The allod and the fief were opposites”, resumeert Rivers het probleem op p. 26.

R. Biederstedt belicht de positie van de arbeiders in de steden van West-Pommeren in de jaren 1500-1627, toen de Hanze als politieke en economische structuur al volop in verval was geraakt. Voor export was enkel graan en bier nog van betekenis, en de producenten waren nu essentieel aangewezen op lokale en regionale markten. Op de verschraving reageerden ze met steeds strengere en verstikkende reglementeringen. De analyse van prijzen en lonen tussen 1500 en 1627 levert enkele merkwaardige vaststellingen op. De lonen van dagloners stijgen bv. veel forser dan die van de meesters; een uitleg is dat de meesters naast huis- ook grond-eigenaars zijn en dus beter beschermd tegen stijging van graanprijzen, en dat de werkgevers de lonen der loonarbeiders aanpasten om ze in de stad te kunnen behouden. De koopkracht daalde in de bestudeerde periode, doordat de inflatie der prijzen slechts gedeeltelijk werd opgeslorpt door de hogere lonen. Toch valt op dat de terugval van de koopkracht het sterkst was voor goederen die geen beslissende rol spelen in het dagelijkse leefpakket.

Leonardo Bruni beweerde, in 1397, dat eindelijk, na 700 jaar, de Griekse literatuur opnieuw haar intrede deed in Italië. G. Freibergs weerlegt met kracht deze bewering, door te tonen dat er althans bij een handvol intellectuelen wel degelijk interesse voor het Grieks bestond de hele 14de eeuw door, in heel Europa, maar speciaal in Zuid-Italië. Terwijl in de 13de eeuw vooral filosofen als Robert Grosseteste, Willem van Moerbeke en Roger Bacon Grieks kultiveerden, in hun behoefte om Aristoteles te begrijpen en te vertalen, verdween Grieks in de 14de eeuw zowat uit de horizon van de Artes, maar bleef aktueel voor de medici die antieke auteurs opspoorden, en vroege humanisten die dweepten met Griekse cultuur.

Mijn inspanningen om te begrijpen *wat* William Sayers poogt te bewijzen met zijn analyse van de oude Ierse epische teksten, die bekend staan als de Ulster cyclus, werden niet beloond. Ik begrijp dat hij de juiste functie wil definiëren van twee wapens, resp. de *gae bolga* en de *deil chlis*, die door de Ierse held Cù Chulainn gehanteerd worden, maar vraag me niets verder. Ik vermoed dat het eerste wapen surrealistische krachten impliceerde, en het tweede verband houdt met een archaische initiatie-ritus. Ik vermoed zelfs dat de *gae bolga* het beslissend wapen was, maar ik weet zeker dat Sayers dit alles beter duidelijk zou gezegd hebben, aan het eind liefst.

Tot slot geeft J.B. Freed een sluitende verklaring voor de instorting van de sociale klasse van de ministerialen in het vorstendom Salzburg tussen 1270 en 1343. Toen de oude lokale adel al in een vroegere fase was uitgevallen, hadden een twintigtal ministerialen-geslachten rond 1270 de fakkel en, de facto, ook de titel overgenomen, maar dit hoogtepunt van hun succes was meteen het begin van hun teleurgang. Eind 14de eeuw bleven er nog slechts twee geslachten over. De verklaring ligt bij een aantal ambitieuze aartsbisschoppen vanaf Frederik II, uit de Walchen-familie (1270-84), die volop de politieke rol van buffer wilden spelen tussen de Beierse Wittelsbachers en de Oostenrijkse Habsburgers. Ze hebben de familiale en financiële problemen van de ministerialen volledig uitgebuit. De families verzwakten concreet door een nieuwe koers in hun familie-strategie, waarbij meer dan één zoon de kans kreeg te huwen, door een extravagante levensstijl, door excessief militair actief te zijn, en door klimatologische factoren die hun agrarisch inkomen reduceerden. – Walter PREVENIER.